

A KÖZÉPISKOLAI TANÁRKÉPZÉSRŐL.¹

«Es ist nichts schrecklicher, als ein Lehrer, der nicht mehr weiß, als die Schüler allenfalls wissen sollen. Wer andere lehren will, kann wohl oft das Beste verschweigen, was er weiß, aber er darf nicht halbwissend sein.»

Goethe, Wilhelm Meisters Wanderjahre.
I. k. 4. fejt.

I.

Legutóbbi közgyűlésünkön a Magyar Pædagogiai Társaság abban a szerencsében részesült, hogy meghallgathatta tisztelt alelnökünknek, Schneller Istvánnak a középiskolai tanárképzésről szóló előadását. Mint-hogy akkor akadályozva voltam a megjelenésben, az előadás pedig mind-ekkoráig nyomtatásban nem látott napvilágot, pontos tudomásom sem lehetett igen tisztelt elnöktársam fejtegetéseiről. Úgy sejttem azonban (s a jelenvoltak e feltevésemet igazolták), hogy az előadó e fontos kérdést csak általános elvi szempontokból világította meg, részletekbe és konkrét javaslatokba azonban nem kívánt bocsátkozni.

Ezért talán szabad remélnem, hogy a t. Társaság nem fog meg-ütközni a téma ismételt tárgyalásán. Oly ügyről van szó, melyet nem lehet elégszer megvitatni. Amit mondani fogok, nem annyira az általánosságok, mint inkább az immár szükségesnek látszó megvalósítás körében mozog. Azt akarom kifejteni, hogy véleményem szerint mit lehet és mit kell tennünk a tanárképzés dolgában? hogyan fogjunk hozzá ennek az évtizedek óta állandóan napirenden tartott problémának gyakorlati megoldásához?

Nem lehet ugyanis elzárkóznunk ama tény elől, hogy az utolsó évtizedekben mind hangosabban és sűrűbben nyilvánult meg az elégedetlenség középiskolai tanárképzésünk eredményeivel szemben. A jelszó, mely ezekből a hol rejtett célzásokból, hol nyílt támadásokból kihangzik, röviden ez: Tanárképzésünk nem eléggé gyakorlati, azaz: nincs eléggé szoros kapcsolatban magának az iskolának jogosult érdekeivel. S ez a bírálat mind az elméleti, mind a gyakorlati kiképzés mai rendje ellen irányul.

Az elméleti képzés — mondják — egyáltalán nincsen vagy nincsen elégséges tekintettel az iskola feladataira. Mikor a jelölt elvégezte egyetemi tanulmányait, nem viszi magával a szakmájához tartozó középiskolai anyag teljes tudományos készletét, s amit ebből az anyagból

¹ Elnöki megnyitó a Magyar Pædagogiai Társaságnak 1922. évi február 18-án tartott XXX. közgyűlésén.

egyetemi tanulmányainak folyamata alatt hallott és feldolgozott, azt nem úgy hallotta és nem úgy dolgozta fel, hogy középiskolai teendőkivel szorosabb vonatkozásba hozhassa. A tudománynak csak egyes területeivel ismerkedett meg s ezeken is inkább kutató, mint tanító célzattal mozgott. Nem történt kellő gondoskodás arról, hogy szerves egymásutánban és egymáson felépülő fokozatokban vegye birtokba szaktudományának anyagát. Tudományos ismereteiben hézagok maradtak, melyeknek tanári működése vallja kárát. Nem kapott áttekintést szaktudománya összes részein, s így nincsen egységes szempontja, melynek mértékével élhessen, mikor a tudomány nagy anyagából kell merítenie az iskola számára.

A gyakorlati képzésről elhangzott bírálatok és kívánalmak lényege a következőkben foglalható össze: Nemcsak az a baj, hogy az úgynevezett próbaév van rosszul megszervezve s a kellő tervszerűséget nélkülözi. A gyakorlati kiképzésnek már a jelölt egyetemi tanulmányainak tartama alatt kellene megkezdődnie; már akkor kellene módját ejteni, hogy a tanárjelölt bevezetessék szaktárgya tanításának módszerébe.

Különböző javaslatok merültek fel tanári körökben és irodalmi téren ezen, némelyek szemében tűrhetetlen állapotok javítására. Egyenként nem sorolom fel őket, mert ismeretesek. Legradikálisabb az a javaslat, hogy a tudósképzés teljesen különválasszassék a tanárképzéstől s hogy evégből az egyetemről elkülönített középiskolai tanárképző-intézet szerveztessék. Az egyetem végezze a maga tiszta tudományt tanító és művelő feladatait s a külön megalakítandó tanárképző foglalkozzék a szó szoros értelmében csakis tanárképzéssel, mely esetben a tanárjelöltek kötelezni kell, hogy a tanárképzőbe belépjenek.

Kérdés, mennyiben fedik a felhozott kifogások a tényeket? s helyes elvi alapon állanak-e a javításra irányuló kívánalmak s közöttük különösen az utolsó helyen említett megoldás?

Azt hiszem, mindenekelőtt egy alapjában téves feltevésre kell rámutatnom, még pedig egész általánosságban, vagyis: az elméleti és gyakorlati kiképzés különböző feladataira való tekintet nélkül. A tanárképzés mai állapotának bírálói ugyanis nem ritkán abból a feltevésből látszanak kiindulni, hogy a jelölt mint kész tanár lépjen pályájára. Nem szorul bizonyításra, hogy ennek a kívánalomnak semmiféle, bármily körültekintő gondossággal megszervezett tanárképzés sem fog megfélemlteni s nem is feladata megfelelni. A végzett tanárjelölt tudományos készségében mindenkor lesznek hézagok, melyeket majdan későbbi tanulmányokkal kell kitöltenie; ami pedig tanítói jártasságát illeti, éveknek kell elmúlniok, míg a methodikus tekintetben méltányosan támasztható igényeknek aránylagos teljességgel megfelelhet.

Sietek megjegyezni, hogy ezt a megállapítást, melynek helyességét minden elfogulatlan bíráló el fogja ismerni, korántsem azért tettem, mintha tagadni akarnám, hogy tanárképzésünk terén még sok a tenni-való, hanem mert az elhangzott ítéletek némely túlzásaira akartam a figyelmet legerősebben is reáirányítani. A tanárképzés, akárhogyan szervezzük, mindig csak bizonyos mértékig fogja a jelöltnek elméleti és gyakorlati készségét biztosíthatni.

A tanárképzés körül felmerülő vitapontok egész komplexumának középpontjában az a sarkalatos kérdés áll, milyen intézmény végezze a tanárképzést? még pedig annak elméleti és gyakorlati részét?

Az elméleti tanárképzést szerintem az egyetemnek kell végeznie. Ez az ő feladata. Úgy értem ezt, hogy az egyetem látja el a jelöltet tudománnyal: megismerteti vele a tudomány anyagát, megtanítja tudományos gondolkodásra és tudományos módszerre, még pedig jövőendő tanári pályája érdekében is. Mert én nem ismerem kétféle tudományt: egyet erősebbek, egyet gyengébbek számára. Nem szabad helyt engedni annak a megkülönböztetésnek, hogy vannak tudományos és nem tudományos tanárok. Az egész művelt világ példája mutatja, hogy mindenütt az egyetemen, az egyetemi előadásokból és gyakorlatokból sajátítják el a tanárjelöltek is tudományos készségeket. Tévedés azt hinni, hogy a leendő középiskolai tanárnak, mint ilyennek, kevesebb tudományos előkészületre van szüksége, mint annak, aki tudósnek készül. Aki valamikor a magyar irodalomtörténetet vagy a fizikát tudományosan művelni fogja, annak ép úgy és ép oly sorrendben kell megismerkednie egyetemi tanulmányai alatt ennek a tudományszaknak anyagával és ennek az anyagnak egymást feltételező részeivel, mint annak, aki e tárgyat a középiskolában tanítani fogja. Mindkettőjükre nézve az egyetemi előadásoknak alapozó jellegök van; mindketten az anyaggyűjtés, az áttekintés, a megismerés, a megtanulás stádiumában vannak. A tudóskepzésnek és tanárképzésnek éles elkülönítése óhatatlanul leszállítaná középiskolai tanárságunk tudományos készségének színvonalát, de végső elemzésben középiskolai oktatásunk színvonalát is.

De ha így van, akkor ebből az egyetem bölcsészettudományi karára bizonyos köteleességek hárulnak. Nem szabad például — a konkrét viszonyoktól függetlenül, akadémikusán elmélkedem — semmiképen sem megtörténnie, hogy a magyar irodalom leendő tanára elhagyja az egyetemet anélkül, hogy az egész magyar irodalomtörténetből megfelelő összefoglaló kollégiumot ne hallgatott volna, olyant, mely a tudományművelésnek és tanárképzésnek egyaránt szolgálatot tesz. Nem szabad előfordulnia, hogy a filológus hallgató, akár tesz tanári vizsgálatot, akár nem tesz, rendszeres latin irodalomtörténetet ne hallgatott volna, vagy hogy a német szakos hallgató az egész német irodalomtörténetből áttekintő összefoglalást ne kapott volna egyetemi tanulmányainak során. Nem szabad lehetségesnek lennie, hogy a történetszakos, akár hivatás-szerű tudós, akár középiskolai tanár váljék belőle, úgy hagyja el az egyetemet, hogy az ókor vagy középkor vagy újkor egész nagy időszakával egyáltalán meg nem ismerkedett. Merőben helytelen volna az egyetemi fizikai oktatásnak olynemű berendezése, hogy a hallgató, akár váljék belőle egyetemi magántanár vagy asszisztens, akár középiskolai tanár, a tanfolyam elején ne hallgathasson mechanikát, mely az egész fizikának alapja. Önként értődik, hogy mindez épen nem zárja ki a speciális kutatási területekre vonatkozó kollégiumok tartásának lehetőségét és szükségességét.

Nem rendelkezem az egyes tudományágak körében oly mértékű szakismerettel, hogy mindenütt megállapíthassam a tényleges szükségleteket és kielégítések sorrendjét. Megnehezíti ezt a megállapítást az a körülmény is, hogy a leckerendekben szereplő némely kollégiumok címei (pl. újkori történet, általános állattan, általános növénytan, részletes növénytan, rendszeres növénytan, ásványtan stb.) kétséget hagynak fenn arra nézve, vajjon az illető kollégium keretében a megfelelő tudományág egész anyaga avagy ennek az anyagnak csak egyes részei

vagy talán csak egy része volt-e az előadások tárgya? Ily körülmények közt csak bizonyos általános benyomásról számolhatok be, ama beható vizsgálat alapján, melynek az 1913/4-ik tanév elejétől az 1916/7-ik tanév végéig terjedő nyolc egyetemi félév budapesti lecke-rendjeit alakítottam. Benyomásom az, hogy nem is annyira az egyes tudomány-szakok anyagának terjedelmében és mértékében rejlik elméleti tanár-képzésünk sebezhető pontja (bár ebben a tekintetben is vannak nem jelentéktelen hiányok), mint inkább az anyag elosztásában, illetőleg részeinek sorrendjében, vagyis például abban, hogy a szükséges bevezető előadások nem minden tanévben hirdettetnek s így megtörténhetik, hogy a tanuló csak a harmadik vagy negyedik félévben hallgathatja azt, amit neki már az első félévben kellene hallgatnia, vagy hogy az előadók egyébként sincsenek kellő tekintettel a tudomány követelte egymásutánra, ami bizonyos kuszáltságot okoz a képzés módjában. Hiányzik az a tervszerűség, melyet sem a tudósképzés, sem a tanár-képzés (ha már a kettőt különartjuk) nem nélkülözhet.

Mi volna tehát a teendő? A vallás- és közoktatásügyi miniszter kérje fel az egyetem bölcsészettudományi karát, hogy a rokon (azaz: egymásra utalt) tudományok tanárai együttes értekezleteken vizsgálják meg, vajjon a hallgató négy évi egyetemi tanfolyamának tartama alatt szaktudományának minden disciplinájával megismerkedhetik-e (nem téve különbséget tudósképzés és tanárképzés közt, mert mindegyikök egyaránt rászorul a rendszeres ismeretekre) s vajjon az egyes szaktudományok részeire vonatkozó kollégiumok kellő sorrendben követik-e egymást, s ha egyik vagy másik tekintetben hiányok forognak fenn, gondoskodjanak előadásaik keretében pótlásukról; ha pedig még mindig maradnak fenn tárgyi vagy sorrendi szükségletek; kérjék fel a tanárképző-intézet vezetését, hogy pótlásukról gondoskodás történjék. Egészen bizonyos, hogy a tanárképző-intézetre, melynek előadói közt — már csak az élő gyakorlattal való kapcsolat biztosítása érdekében is — középiskolai tanárok is helyet foglalhatnának, még így is sok tennivaló várakozik.

Nem adhatnak természetesen felvilágosítást az egyetemi lecke-rendek arról sem, mi módon és mily szellemben történik a tudomány tanítása; az egyetem tanárának oly szuverén joga ez, melyet senki sem befolyásolhat vagy korlátozhat. Bármint legyen (a merő szubtilitásokban elmerülő egyetemi oktatást bizonyára senki sem helyeselhetné), mélyen meg vagyok győződve annak a szükségességéről is, hogy a leendő középiskolai tanár legalább egyszer életében megismerkedjék a tiszta tudomány módszerével, legalább egyszer időzzék a tudomány legfelsőbb régióiban, a tudományos gondolkodás szabadságának éltető légkörében, mert csak így értheti meg a tudomány és iskola összefüggését és kölcsönhatását. Ez az érzés, még ha fiatalkori emlékek távolába viszi is, egész élete folyamán a lelkes hevületet és magasabb célok tudatát fogja benne ébrentartani akkor is, mikor kiskorú egyének nevelő oktatására vállalkozik. Az oktatás folyamatának lüktetése csak a tudomány megismerés gazdag forrásából indulhat meg.

Fennmarad itt még az a kérdés, miképen rendeztessék a tanárképzőbe való belépés? illetőleg a tanárképző közreműködésének intézményes biztosítása? Valóban nincsen más mód, mint a törvényalkotás. A jelenleg érvényben levő rendelkezések alapján senki sem kényszeríthető arra,

hogy a tanárképző tagja legyen, s ha sohasem is hallgatott tanárképző előadást, avagy hanyagul és csak látszatra teljesítette is tanárképző-intézeti tagságából folyó kötelességeit, egyedül egyetemi tanulmányai alapján akadálytalanul tehet a szabályszerű időben tanári vizsgálatot. Nyilvánvaló, hogy ily módon a tanárképzés érdeke legjobb esetben, azaz: ha a jelölt szorgalmasan látogatta egyetemi előadásait, csak részben nyer kielégítést; rosszabb esetben, azaz: ha az egyetemi előadásokat és gyakorlatokat sem látogatta, sehogy sem. Ma a tanárképző inkább csak útmutatásra és tanácsadásra szorítkozhatik, de nem róhat még azokra sem kötelességeket, kik beléptek kötelékébe; csupán az ösztöndíjasokra, akik azonban a jelölteknek igen kis részét teszik. A tanárképző-intézet munkásságának a törvényes határozományoktól és szankcióktól való ez a teljes függetlenítése okozta főképen azt, hogy az intézmény — megalkotóinak és munkásainak legjobb célzatai mellett is — nem tudott gyökeret verni, hogy tagjainak legnagyobb része nem vette komolyan az intézmény kötelékébe tartozását, s hogy a jelöltek, vizsgálatra állva, nem egyszer bizonyos ismeretekben járatlannak mutatkoztak, melyeknek elsajátítására épen a tanárképző elégséges alkalmat nyújtott volna. Törvénnyel kell tehát kötelezni azokat, kik tanárok akarnak lenni, hogy a tanárképzőbe belépjenek és szigorúan alávegyék magukat mindazon rendelkezéseknek, melyeket ennek az intézménynek kormányzó testülete az egyes szakokra nézve kötelezően megállapított, azaz: kötelesek legyenek azokat az egyetemi és tanárképző-intézeti előadásokat látogatni s azokban az egyetemi és tanárképző-intézeti gyakorlatokban résztvenni, melyeket a tanárképző hatósága a tanárképzés érdekében szükségeseknek tart s erről a megfelelő módozatok mellett bizonyosságot tenni. Nagyon természetes, hogy ennek az intézkedésnek a sikere attól függ, hogy az egyetem bölcsészettudományi kara — mint említve volt — maga is lehetőség szerint hozzájáruljon a cél eléréséhez. A tanszabadság elvébe nem ütközhetik az említett törvény megalkotása, mert a tanszabadság nem lehet örve az egyetemi előadások rendszertelenségének és szakadozottságának, mely az úgynevezett tudósképzést ép úgy megrendítené alapjaiban, mint ahogyan kárára válnék a hallgatók hivatásszerű tanári előkészületének.

II.

Nem kicsinyelhetők a *gyakorlati kiképzés* területén fennforgó bajok sem. A képzésnek ez a foka ugyanis — nem tekintve a helyhez és számhoz kötött, a maga nemében egyedülálló gyakorló főgimnáziumot — teljességgel szervezetlen. Legelőbb is azok a jelöltek, akik a szabályszerű főiskolai tanfolyam elvégzése után legalább egy évet hazai vagy külföldi egyetemen tanulmányaik folytatására fordítottak, úgyszintén azok, kik magántanulóval tettek sikeres középiskolai vizsgálatot, a törvény túlságos szabadelvűsége következtében egyáltalán nem tartoznak próbaévet végezni s rendszerint enélkül állanak pedagógiai vizsgálatra. A jelölteknek egy másik, igen jelentékeny része, mely középiskoláknál tölti próbáévét, fölötte különböző gyakorlati kiképzésben részesül, aszerint, amint a jelölt oly vezető-tanár keze alatt működik, aki feladatát lelkiismeretesen vagy felületesen vagy hanyagul teljesíti, tudományos képzettség dolgában kiváló vagy épen csak megfelelő, methodikus készség

tekintetében magas vagy közepes vagy átlagon alóli színvonalon áll. Van vezető-tanár, aki a próbatanárságot kényelmi intézménynek tekinti; van, aki épen csak jelen van a jelölt leckéjén, de egyébként nem tudja vagy nem akarja őt irányítani; van, akinek útbaigazításai az alakiságok szűk határait sohasem lépik át s inkább-leleklölők, semmint ösztönzők és felemelők; vannak, akikről a jelölt se tudományt, se módszert nem tanul, s vannak végül, kik mindkét irányban vagy legalább az egyikben magasan kiemelkednek a mindennapiságon. Ezekhez a különbségekhez, melyeket előrelátó közigazgatás enyhíthet, járul a feladatok és köteleységek pontos megállapításának és ellenőrzésének hiánya. Nem hiszem, hogy sok vezető-tanár volna, aki az egyes leckeórák rövid tervezetét a kezdő jelölttől előzetesen megkívánná, vagy aki a szaktárgy módszeréről rendszeres megbeszéléseket folytatna vele. Pedig a gyakorló évnék ez a feladata. Itt, és nem az egyetemen van helye a speciális módszertanba való bevezetésnek. Az egyetem pedagógusa a harmad- és negyedéves tanárjelölteknek, kik már szaktárgyuk tudományos alapvető anyagát elsajátították, megadja az általános pedagógiai és neveléstörténeti tájékozást, az egyetemes elvek gyakorlati alkalmazásának módozatait ellenben a próbaévi gyakorlat vezető-tanárának kell megismertetnie. Erre csak ő, a gyakorlati szakférfiú illetékes és csakis neki van módja a speciális módszer kellékeit az élő valóságban, az osztály színe előtt, ad oculos demonstrálni. Tehát: szaktudományi alapvetés az első két évben; azután a folytatódó szaktanulmánnyal párhuzamosan pedagógiai (szorosabban: didaktikai) elmélet s utolsó fokon speciális módszertan. Szerintem ez az egyedüli racionális menete a képzésnek. A teendő tehát nem lehet más, mint becsületesen megszervezni a gyakorlati évet, beleértve a tanárjelöltek kellő anyagi segítését is, mely nélkül a mai súlyos megélhetési viszonyok közt minden intézményes szervezés hatástalan marad.

A tanárképzést szolgáló előadások tervezetének részletes megállapítása nem lehet feladatom, de két hiányra ezúttal is reá kell mutatnom. Két egészen új szükséglet kielégítéséről mielőbb gondoskodni kell. Először is a gyermeklélektanból és gyermektanulmányból előadásokat, esetleg gyakorlatokat kell szervezni a tanárjelöltek számára, akiknek az idevágó ismeretekre feltétlenül szükségük van. A gyermektanulmányi mozgalmak az egész művelt világon ma már oly arányokat öltöttek ezen a téren — a naiv diletantismus hóbortjai mellett — oly szigorúan tudományos vizsgálatok folytak és a gyakorlati nevelés terén is értékesíthető eredmények jöttek létre, hogy előlük a mi tanárképzésünk sem zárkozhatik el többé. E kívánalom részben már kielégítést is nyert, amennyiben a budapesti egyetem egyik filozófia-tanára kérésemre a most folyó félévben gyermeklélektani kollégiumot hirdetett s előadásait nagy hallgatóság élénk érdeklődése kíséri. E kollégium időnként meg fog ismételtetni. Remény van arra, hogy a szorosan vett gyermektanulmányi előadások is hova-hamarabb helyet fognak foglalni az egyetemi lecke-rendben. Másodszor gondoskodni kell arról, hogy a tanárjelöltek a gazdaságtani és társadalomtani ismeretekben némi tájékozást nyerjenek, nemcsak azért, mert ezek az ismeretek ma már középiskoláinkban tanítatnak, hanem mert nélkülök a középiskolai nevelő-tanár, bármely szakot valljon is a magáénak, ma már el nem lehet. Az objektív világ-szemlélet alapját a fiatal nemzedékben csak azok rakhatják le, akik

maguk is otthonosak korunk nagy gazdasági és társadalmi átalakulásának kérdéseiben.

III.

Eddigi elmélkedéseim *normális viszonyokra* vonatkoztak és *tiszta elvi álláspontomat* szegezték le. Sajnos azonban, ma és még soká nem beszélhetünk közoktatásunk teljes konszolidációjáról. Például még jó ideig tekintettel kell lennünk hadviselt tanárjelöltjeinkre, akik — miután éveken át a harctereken küzdöttek és minden tanulmányi kedvezmény dacára éveket vesztettek — természetesen mielőbb rendszeren javadalmazott állásokba igyekeznek jutni, szakvizsgálatuk letétele után nyomban helyettes tanári alkalmazást vállalnak s ilyen módon a próbaszolgálat kikerülésével, teljes óraszámmal és minden methodikus útbaigazítás nélkül fognak hozzá tanári teendőikhez. De nemcsak hadviseltnek lesznek ilyen helyzetben, hanem bizonyára mások is, kiket szegénységök mielőbbi kenyérkeresetre fog utalni. Mert az sem remélhető, hogy a közoktatási kormány az ország kétségbeejtő anyagi terhei mellett egyelőre nagyobb arányokban fogja megsegíthetni az összes próbaéves tanárjelölteket, aminek következménye ismét csak a próbaév elkerülése és helyettes tanári vagy magántanítói állások elvállalása lehet. Számítani kell végül az előbb-utóbb várható tanárhányra is, mely kényszeríteni fogja az iskolafenntartókat arra, hogy szakvizsgálatot tett tanárjelölteket alkalmazzanak helyettes tanárokkul (mint már a világháború előtti bizonyos időszakokban megtörtént).

Ily körülmények közt célszerűnek látszik, hogy a tanárjelölteknek már egyetemi tanulmányaik utolsó (negyedik) évében alkalmuk legyen arra, hogy némi betekintést nyerjenek szaktárgyaik módszeres kezelésébe és az iskola rendjébe.

E cél elérése végett szükséges, hogy a tanárképző-intézetben gondoskodva legyen arról, hogy minden iskolai évben legyen egy oly előadás, mely a középiskolák tanulmányi és fegyelmi rendjét magasabb szempontból megismertesse a tanárjelöltekkel; továbbá arról, hogy minden tanévben legyenek oly előadások, melyek minden egyes középiskolai tantárgy speciális módszertanát felölelik. Ezeket az előadásokat részben azok az egyetemi tanárok tarthatnák, kik középiskolákban működtek s ilyen előadások tartására vállalkoznak; részben (a budapesti viszonyokat tartva szem előtt) a tanárképző-intézetben működő pedagógus-tanár, aki ez idő szerint is — példás lelkiismeretességgel — tart minden félévben a középiskolai tantárgyak módszeres kezeléséről rendszeres előadásokat; részben a mondott célra igénybe vehetők volnának a tanárképzővel kapcsolatos gyakorló főgimnázium tanárai, akik állandóan és hivatásszerűen foglalkoznak gyakorlati tanárképzéssel s bizonyára hajlandók lesznek hetenként néhány órában a tanárképző-intézet egyetemi fokozatán módszertani előadásokat tartani s a jelölteknek a legszükségesebb útmutatást megadni. A szakszerűségre azért helyezek súlyt, mert meggyőződésem szerint az egyes tantárgyak módszertanához teljes illetékességgel csak azok szólhatnak hozzá, kik általános filozófiai és pedagógiai tájékozottság mellett az illető szaktárgyban tudományos képzettséggel rendelkeznek. A matematika vagy fizika vagy történelem vagy latin nyelv oktatásának módszeréhez igazán értékes útmutatásokat csak az a pedagógus adhat, aki a matematikát,

illetőleg fizikát, történelmet, latin filológiát mint tudományt ismeri és műveli. Az általános didaktika és módszertan ismerete egymagában még nem elégséges a speciális módszertanba való bevezetéshez.

Megfontolás tárgyává volna tehető az is, vajjon ezeknek a tanárképző-intézeti módszertani előadásoknak hallgatói (kik a fellevés szerint csak negyedévesek lehetnének) nem volnának-e arra is kötelezhetőek, hogy hetenként néhány órában a gyakorló főgimnáziumban hospitáljanak.

Meg kell azonban mindehhez jegyezmem, hogy a negyedéves tanárjelöltek módszertani tanulmányaira és hospitálásaira vonatkozó kötelezettség nem jelentéktelen új terhet róna azokra, akik ép a negyedik évben a szakvizsgálatra való készüléssel túlont-túl el vannak foglalva. S meg kell állapítanom azt is, hogy a mondott rendelkezések véleményem szerint csak ideiglenesek és átmenetiek lehetnek, mert ellenkező esetben az a veszedelem fenyeget, hogy minden tanárjelölt a maga gyakorlati kiképzését a jelzett előadásokban való részvételével elintézték és magát a rendes próbaév alól felmentettnek fogja tekinteni, holott ezeknek a módszertani előadásoknak hallgatása és esetleg gyakorló főgimnáziumi leckéken való hospitálás még korántsem pótolhatják a módszerbe való ama gyakorlati bevezetést, melyet csakis a jól szervezett próbatanári intézmény biztosíthat.

Fejtegetéseimnek végére értem. A kérdést igyekeztem gyakorlati oldaláról megvilágítani, megfoghatóvá tenni. Fel lehet rólam tételezni, hogy ismerem az enyémtől eltérő álláspontokat is, melyek a külföldi és hazai irodalomban kifejezésre jutottak. Ezeknek egyike sem téríthetett el attól a meggyőződésemtől, melynek következményeit előadásomban levontam. Azt hiszem, hogy középiskolai tanárainktól egyebet nem kívánhatunk, mint azt, hogy szakismeretüknek meglegyen tudományos alapja és háttere, s hogy ezt a szaktudásukat kellő pedagógiai és didaktikai, különösen módszeres készültséggel a nevelő oktatás céljaihoz alkalmazni képesek legyenek. Mindkét követelmény teljesülését részemről biztosítva látom azokkal a rendelkezésekkel, melyeket ajánlottam, feltéve, hogy végrehajtásukban a kellő tudatosság és lelkiismeretesség érvényesül.

FINÁCZY ERNŐ.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A magyar közoktatás az abszolútizmus korában.

A magyar közoktatásügy mai viszonyai a kiegyezés után következő alkotmányos korszak szerves munkálatainak alapulnak. Egyes fontos szálai azonban visszanyúlnak az abszolútizmusnak a szabadságharc és a kiegyezés közé eső korába. A szakrendszer behozatala a tanításban, a nyolcosztályú gimnázium, az érettségi vizsgálat és a reáliskolák őrzik ma is az ú. n. Bach-korszak emlékét, mint bizonyosságai annak a gyakran ismétlődő történeti jelenségnek, hogy a legélesebb rendszerváltozás sem tudja mindig teljesen túltenni magát a megelőző, elvileg megtagadott korszak alkotásain, illetőleg a reális viszonyok és fejlődés hatalmán.